

Briuselis, 2020 10 14
SWD(2020) 550 final

KOMISIJOS TARNYBŲ DARBINIS DOKUMENTAS

**ES biudžeto parama investicijoms į pastatų renovaciją pagal
iniciatyvą „Renovacijos banga“ skatinti**

pridedamas prie

**KOMISIJOS KOMUNIKATO EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMINIŲ IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

**Renovacijos banga Europoje: pastatų ekologizavimas, darbo vietų kūrimas ir gyvenimo
gerinimas**

{ COM(2020) 662 final }

Investicijoms į pastatų renovaciją skatinti siūloma ES biudžeto parama

Padvigubinus metinį renovacijos rodiklį Europos Sąjungoje ir užtikrinus aukštą renovacijos kokybę ES piliečiai gautų svarbios naudos ir būtų sutelktos didelės privačiosios ir viešosios investicijos – tai padėtų vykdyti žaliąjį ir skaitmeninį ekonomikos gaivinimą ir teisingai pereiti prie švarios energijos. Numatoma, kad per metus reikėtų apie **90 mlrd. EUR** papildomų investicijų. Siekiant įveikti šį precedento neturintį iššūkį, būtinos **viešosios paskatos, padedančios sutelkti reikiamas privačiąsias investicijas**.

Europos Sąjunga taikys įvairias priemones, kuriomis bus tiesiogiai remiamos investicijos į kokybišką pastatų renovaciją, pritraukiamos privačiosios investicijos, remiami moksliniai tyrimai ir inovacijos, teikiama techninė pagalba, siūlomi patrauklūs su pastatų renovacija susiję finansiniai produktai, skatinamas įsitvirtinimas rinkoje ir šalinamos netechninės pastatų renovacijos kliūtys.

1. Investicijoms į kokybišką pastatų renovaciją tiesiogiai remti siūlomas ES biudžetas

Pastatų renovacija – aiškus Komisijos prioritetas, o „Renovacijos banga“ yra ES žaliajo kurso komunikate numatyta pavyzdinė iniciatyva. Komisija užtikrins, kad ES programos ir priemonės būtų tinkamai naudojamos investicijoms į pastatų renovaciją remti ir skatinti – jomis bus skatinama vykdyti tvarias ir kokybiškas renovacijas, užtikrinti įtraukumą, naudoti skaitmenines technologijas ir išsaugoti kultūros paveldo vertę; be to, bus skatinamas susijusių darbo vietų kūrimas ir pramonės pirmavimas. Komisija ragina valstybes nares naudojantis ES finansiniais ištekliais taikyti nacionalines, regionines ir vietos paramos sistemas, kuriomis būtų skatinama vykdyti kokybišką pastatų renovaciją.

2020 m. gegužės 27 d. Komisija pasiūlė **ekonomikos gaivinimo priemonių rinkinį, į kurį įtraukta peržiūrėta 2021–2027 m. daugiametė finansinė programa ir 750 mlrd. EUR vertės ekonomikos gaivinimo priemonė „Next generation EU“ (NGEU) ir kurio tikslas – šalinti ekonominius ir socialinius COVID-19 krizės padarinius ir remti dvejetainę žaliosios ir skaitmeninės pertvarką.**

Šiame dokumente nurodyti skaičiai pateikiami remiantis 2020 m. liepos 17–21 d. Europos Vadovų Tarybos išvadomis. Tačiau šiuo metu vykstančių Europos Parlamento ir Tarybos diskusijų dėl ekonomikos gaivinimo priemonių rinkinio elementų (kaip antai daugiametės finansinės programos, sektorių programų, jų struktūros ir biudžeto paketų) rezultatai gali būti kitokie – šie elementai bus patvirtinti pagal atitinkamas šių institucijų taikomas priėmimo procedūras.

Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė, kurios siūlomas dotacijoms ir paskoloms skirtas biudžetas yra 672,5 mlrd. EUR, suteikia valstybėms narėms galimybę gauti daug papildomų lėšų, kurias būtų galima panaudoti kokybiškai pastatų renovacijai finansuoti. 2020 m. Komisijos pasiūlyme dėl konkrečioms šalims skirtų rekomendacijų daugiausia dėmesio skirta neatidėliotinoms socialinio ir ekonominio pandemijos poveikio mažinimo priemonėms, o pastatų renovacija nurodyta kaip vienas iš pagrindinių trumpalaikių prioritetų.

Be to, Komisija pasiūlė pradėti įgyvendinti **Europos pavyzdinę iniciatyvą „Renovacija“** ir **primygtinai ragina valstybes nares savo nacionaliniuose ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose, kuriuos jos rengs, kad galėtų gauti finansavimą iš aptariamų priemonės lėšų, pastatų renovaciją aprašyti kaip vieną iš pagrindinių prioritetų**, remiantis savo nacionaliniais energetikos ir klimato srities veiksmų planais, ilgalaikėmis renovacijos strategijomis ir kiekvienai jų skirtomis rekomendacijomis. Tiek nacionaliniai energetikos ir klimato srities veiksmų planai, tiek ilgalaikės renovacijos strategijos¹ yra labai svarbios strateginės ir planavimo priemonės, padedančios paskirstyti pastatų renovacijai skirtas lėšas pagal tinkamus prioritetus, atsižvelgiant į nacionalinius poreikius. 2020 m. rugsėjo mėn. valstybėms narėms pateiktose gairėse dėl Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės, be kita ko, išsamiai aprašytas „Renovacijos bangos“ komponentas – valstybės narės raginamos juo remtis ir jį įtraukti į savo nacionalinius ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus. Investicijos ir reformos, kurios gali labai padėti didinti investicijas į pastatų renovaciją bei pritraukti viešąjį ir privatųjį finansavimą ir kuriomis daugiausia dėmesio skiriama socialiniams ir įperkamiems būstams, yra itin svarbios siekiant su žaliaja pertvarka susijusių Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės tikslų (mažinti energijos vartojimą ir išmetamą ŠESD kiekį, kurti darbo vietas, skatinti ekonomikos augimą ir didinti socialinį atsparumą).

Įvairios reformų ir investicijų, kurias valstybės narės galėtų remti Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės lėšomis, rūšys. Toliau pateikiami keli investicijų rėmimo iš sanglaudos fondų ir „Horizonto 2020“ projektų lėšų pavyzdžiai.

Projektų plėtojimo pagalbos priemonės (ELENA modelio) atkartojimas nacionaliniu lygmeniu siekiant kuo daugiau investuoti ankstyvuoju etapu ir parengti tvirtą bendrą investicinių projektų bazę. Prancūzijoje pagal kelias regionines sistemas būstų savininkams šiuo metu siūlomos integruotos būsto renovacijos paslaugos, įskaitant trečiųjų subjektų teikiamą finansavimą. Įgyvendinant Projektų plėtojimo pagalbos projektą ORFEE bus sukurta nacionalinė išteklių platforma ir refinansavimo priemonė – tai padės sustiprinti minėtų programų finansinę struktūrą ir išplėsti pagal jas vykdomą veiklą. Numatoma, kad iki 2023 m. bus atlikta 45 mln. EUR su energetika susijusių investicijų.

Su pastatų renovacija susijusių vieno langelio principu veikiančių centrų tinklo kūrimas nacionaliniu lygmeniu.

Investavimo sistemos, grindžiamos su viešaisiais pastatais ir socialiniais būstais susijusiomis sutartimis dėl energijos vartojimo efektyvumo. Italijos Markės regione sukurta novatoriškas apyvartinis fondas (Energetikos ir judumo fondas), kurio tikslas – derinti Europos regioninės plėtros fondo dotacijas, lengvatines paskolas ir trečiųjų subjektų (energijos taupymo paslaugų bendrovių (ESCO)) teikiamą finansavimą sudarant sutartis dėl energijos vartojimo efektyvumo. Be kitų investicinių projektų, fondo lėšos panaudotos šešioms ligoninėms ir slaugos namams iš esmės modernizuoti.

Su būsto renovacija susijusios derinimo priemonės, kurių tikslas derinant techninę pagalbą, dotacijas ir paskolas padėti išvengti pradinių išlaidų, skatinti paklausą ir taip pritraukti privačiųjų investicijų.

¹ Ilgalaikės renovacijos strategijas valstybės narės turėjo pateikti iki 2020 m. kovo 10 d. Šiuo metu (2020 m. spalio 14 d.) visapusiškas ilgalaikės renovacijos strategijas yra pateikusias 12 valstybių narių (AT, CY, CZ, DE, DK, EE, ES, FR, FI, LU, NL, SE). Belgija pateikė dvi dalines strategijas (Briuselio ir Flandrijos).

Finansavimo sistemos, kurios gali labai padėti didinti pastatų renovacijos mastą ir (arba) kurias įgyvendinant novatoriškai naudojami komercinių bankų siūlomi su energijos vartojimo efektyvumu susiję finansiniai produktai ir taikomi išsimokėjimo apmokant sąskaitas už komunalines paslaugas arba mokant mokesčius būdai. Įgyvendinant kelias iniciatyvas nagrinėjamos galimybės skolą, susidariusią investuojant į būsto gerinimą, susieti ne su jo savininku, o su pačiu nekilnojamuoju turtu, taip sudarant sąlygas naudoti itin ilgo laikotarpio finansavimo priemones. Pavyzdžiui, įgyvendinant projektą „EuroPACE“ Ispanijoje atliekami bandymai, kuriais siekiama rasti tokios skolos išmokėjimo mokant nekilnojamojo turto mokesčius būdą, o Italijoje, Ispanijoje ir Lietuvoje vykdomo bandomojo projekto „RenOnBill“ tikslas – išnagrinėti partnerystės su komunalinių paslaugų įmonėmis galimybes siekiant taikyti išsimokėjimo apmokant sąskaitas už energiją būdą.

Trumpuoju laikotarpiu siūloma iš **REACT-EU** (sanglaudai ir Europos teritorijoms skirtos ekonomikos gaivinimo pagalbos iniciatyvos), finansuojamos pagal **Europos Sąjungos ekonomikos gaivinimo priemonę**, lėšų iki 2023 m. pabaigos Europos regioninės plėtros fondui, Europos socialiniam fondui ir Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondui skirti papildomą 47,5 mlrd. EUR finansinę paramą. Iniciatyva „REACT-EU“ buvo pasiūlyta siekiant išplėsti reagavimo į krizę ir jos įveikimo priemones, kurios pagal sanglaudos politiką jau įgyvendinamos vykdant Atsako į koronaviruso grėsmę investicijų iniciatyvą, ir kartu užtikrinti, kad ši veikla apimtų ir žaliąsias, skaitmeninės srities ir ekonomikos augimą skatinančias investicijas. Tai – galimybė valstybėms narėms ir regionams skirti pastatų renovacijai papildomą finansavimą pagal atitinkamas savo programas, finansuojamas iš **Europos regioninės plėtros fondo**. Siūlomas sustiprintas **Europos socialinis fondas** padės ne tik geriau remti žaliųjų ir skaitmeninių įgūdžių, būtinų įgyvendinant renovacijos bangos iniciatyvą, ugdymą, bet ir suteikti galių gyventojams, visų pirma tiems, kurie yra pažeidžiamiausi, įtraukti juos į renovacijos bangą ir užtikrinti, kad būtų laikomasi teisingumo ir įtraukumo principų.

Vidutinės trukmės ir ilgesniu laikotarpiu (2021–2027 m.) **sanglaudos politikos fondai** (Europos regioninės plėtros fondas, „Europos socialinis fondas +“, Sanglaudos fondas), kurių siūlomas biudžetas – 330 mlrd. EUR, ir toliau bus svarbus tiesioginių investicijų į pastatų energijos vartojimo ir išteklių naudojimo efektyvumą ir į pastatų renovaciją, kuria siekiama didinti jų energinį naudingumą (įskaitant žmogiškojo kapitalo vystymo aspektą), finansavimo ES lėšomis šaltinis. Sanglaudos politika siekiama padėti išlyginti pagrindinius regionų pusiausvyrą trikdančius skirtumus ir stiprinti ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą Sąjungoje. Šiame kontekste iš sanglaudos politikos fondų bus remiamos su Europos žaliojo kurso tikslais susijusios esminės investicijos, be kita ko, investicijos į energijos vartojimo ir išteklių naudojimo efektyvumą, pavyzdžiui, pastatų sektoriuje². Šie fondai labai padės siekti bendro tikslo bent 30 % išlaidų skirti klimato politikos veiksams. Kaimo vietovėse energijos vartojimo efektyvumui ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybos apimčiai didinti gali būti naudojamos Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) lėšos.

Siūlomu **Teisingos pertvarkos mechanizmu** siekiama mažinti pertvarkos, kurios tikslas – neutralus poveikis klimatui, socialinius ir ekonominius kaštus, daugiausia dėmesio skiriant

² 2014–2020 m. biudžeto laikotarpiu sanglaudos politikos fondai buvo didžiausias tiesioginės paramos pastatų energijos vartojimo efektyvumui didinti finansavimo ES lėšomis šaltinis – per visą laikotarpį investicijoms į viešųjų ir gyvenamųjų pastatų energijos vartojimo efektyvumą skirta apie 14 mlrd. EUR.

teritorijoms, sektoriams ir darbuotojams, kuriems dėl šios pertvarkos kils daugiausia sunkumų. Pirmasis jo ramstis yra Teisingos pertvarkos fondas, kuriam siūloma skirti 17,5 mlrd. EUR. Iš jo gali būti finansuojamos ir investicijos į energijos vartojimo efektyvumą bei žiedinę ekonomiką. Projektai bus atrenkami atsižvelgiant tik į teritoriniuose teisingos pertvarkos planuose nurodytas sritis. Antrasis Teisingos pertvarkos mechanizmo ramstis – pagal visas programos „InvestEU“ politikos linijas įgyvendinsima „InvestEU“ teisingos pertvarkos sistema. Komisija pasiūlė ir trečią Teisingos pertvarkos mechanizmo ramstį – paskolų viešajam sektoriui priemonę, skirtą viešojo sektoriaus subjektams remti derinant iš ES biudžeto teikiamas dotacijas su paskolomis. Įgyvendinant Teisingos pertvarkos mechanizmą, be kita ko, nustatant reikalavimus atitinkančias teritorijas, svarbiausią vaidmenį atliks teritoriniai teisingos pertvarkos planai.

Galiausiai ES finansavimas bus teikiamas ir iš pagal ATLPS direktyvą³ įsteigto maždaug 14 mlrd. EUR vertės⁴ **Modernizavimo fondo**, kurio tikslas – teikti lėšas dešimčiai mažesnes pajamas gaunančių valstybių narių siekiant remti investicijas į jų energetikos sistemų modernizavimą ir energijos vartojimo efektyvumo didinimą. Investicijos į pastatų energijos vartojimo efektyvumą, be kita ko, šiluminę pastatų renovaciją, ir į centralizuoto šilumos tiekimo vamzdinių modernizavimą priskiriamos prie prioritetinių sričių – joms bus skiriama ne mažiau kaip 70 % fondo išteklių. Už Modernizavimo fondo veikimą atsakys valstybės narės – jos atrinks investicinius projektus, kuriems norės prašyti paramos. Finansuoti bus galima ir pavienes investicijas, ir pastatų renovacijos sistemas.

Naudodamosi Sanglaudos fondų, įskaitant REACT-EU, lėšomis, valstybės narės gali remti įvairių rūšių investicijas ir sistemas. Toliau pateikiami keli investicijų rėmimo sanglaudos politikos fondų lėšomis pavyzdžiai.

Viešųjų pastatų renovavimas sanglaudos politikos fondų lėšomis. Kroatija Europos regioninės plėtros fondo lėšomis finansavo 257 000 m² ir 69 viešųjų pastatų, visų pirma ligoninių ir vaikų darželių, renovaciją; tikimasi, kad per metus bus sutaupyta 70 GWh.

Tvari socialinių būstų renovacija. Italijos Pjemonto ir Kalabrijos regionuose neseniai pradėtos įgyvendinti kelios finansavimo programos, susijusios su tvaria viešųjų pastatų, be kita ko, socialinių būstų, renovacija. Šios struktūrinių fondų lėšomis finansuotos programos, kurių bendras biudžetas viršijo 100 mln. EUR, buvo skirtos viešojo administravimo institucijoms. Pagal šias programas sertifikuota daugiau kaip 300 pastatų ir daugiau nei 1 000 specialistų surengti šios tvarumo koncepcijos, kuri ateityje apims ir reikalavimą atsižvelgti į visą gyvavimo ciklą, taikymo mokymai.

2. Dar didesnėms privačiosioms investicijoms pritraukti siūlomas ES biudžetas

Siūloma programa „InvestEU“ atliks vieno bendro ES privačiųjų investicijų paramos mechanizmo, pakeisiančio visas esamas centralizuotai valdomas finansines priemones,

³ 2003 m. spalio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/87/EB, nustatanti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą Sąjungoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 96/61/EB – <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:02003L0087-20180408>.

⁴ Priklausomai nuo anglies dioksido kainos.

funkciją. Šia ES garantijomis grindžiama programa siekiama padėti pritraukti, be kita ko, pastatų renovacijai Europoje būtiną privatųjį finansavimą (daugiausia pagal siūlomą šios programos tvaros infrastruktūros politikos liniją). Programai „InvestEU“ siūloma skirti 9,1 mlrd. EUR. Pagal ją gali būti remiamas pastatų renovacijai skirtas skolas ir nuosavo kapitalo finansavimas, be kita ko, naudojant šiuo metu kuriamus specialius gyvenamųjų pastatų renovacijos finansinius produktus, kuriais daugiausia dėmesio skiriama socialiniams ir įperkamiems būstams, viešiesiems pastatams, mokykloms ir ligoninėms, MVĮ ir energijos taupymo paslaugų bendrovių rėmimui.

Igyvendinant siūlomą programą „InvestEU“ bus remiamasi sėkminga **Europos strateginių investicijų fondo** (ESIF) veiklos patirtimi; šis fondas iki 2020 m. liepos mėn. pritraukė apie 524,4 mlrd. EUR investicijų. Apie 16 % šios sumos (maždaug 84 mlrd. EUR) investuota į energetikos sektorių. Finansavimas suteiktas keliems pastatų energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektams (visų pirma Vokietijoje, Prancūzijoje ir Suomijoje).

Du iš pačių pirmųjų (ir sėkmingiausiai veikiančių) Prancūzijoje sukurtų su gyvenamaisiais pastatais susijusių vieno langelio principu veikiančių centrų, naudojančių trečiųjų subjektų teikiamą finansavimą, yra mišrios nuosavybės bendrovė „Energies POSIT-IF“ (Il de Fransas) ir SPEE (Aukštutinė Prancūzija). Il de Franso mišrios nuosavybės bendrovė iš esmės renovavo daugiau kaip 2 000 kooperatinių butų Il de Franso regione ir sukūrė 500 darbo vietų, naudodamasi 1,5 mln. EUR projektų plėtojimo pagalbos priemonės lėšomis ir 100 mln. EUR ESIF lėšomis, suteikusiomis mišrios nuosavybės bendrovei „Energies“ galimybę tiesiogiai siūlyti finansavimą savininkams ir taip pašalinti labai svarbią rinkos kliūtį, kylančią, kai komerciniai bankai neteikia finansavimo. 2014–2018 m. laikotarpiu SPEE pasiekti rezultatai – 1 500 renovuotų būstų ir 400 sukurtų arba išsaugotų darbo vietų. 2 mln. EUR ES parama iš struktūrinių fondų ir priemonės ELENA lėšų padėjo pritraukti 38 mln. EUR investicijų.

Keliems Vokietijoje įgyvendinamiems didelio masto efektyviai energiją vartojančių pastatų projektams suteikta parama, skirta investicijoms į gyvenamųjų pastatų modernizavimą siekiant didinti jų energijos vartojimo efektyvumą ir į energijos beveik nevartojančių pastatų statybą.

Rengdama sistemą „E+C-“ Prancūzija suformavo gyvavimo ciklo koncepciją, kurios esmė – vertinti, kiek anglies dioksido išmetama per visą gyvavimo ciklą. Šiuo metu ji siekia paskatinti šią koncepciją taikyti plačiu mastu, o vėliau ją įtrauks į statybą reglamentuojančius teisės aktus. Siekiant padėti statyti socialinius būstus, kurie atitiktų sertifikavimo „E+C-“ ženklų reikalavimus, numatytas 20 mln. EUR nacionalinis finansavimas. Finansavimas susietas su projektų rezultatais. Paryžiaus ir Il de Franso regiono administracijos teikia paskatas statyti pastatus, atitinkančius sertifikavimo BBKA ženklų (kuris yra pagrįstas „E+C-“ ženklų) reikalavimus.

Igyvendinant **Pažangiojo išmaniųjų pastatų finansavimo** iniciatyvą skatinta garantijų priemonę derinti su dotacijomis ir technine pagalba – tai padėjo suaktyvinti pastatų renovacijos finansavimą. Šia iniciatyva užtikrintos papildomos projektų plėtojimo pagalbos lėšos ir skatinta naudoti sutartis dėl energijos vartojimo efektyvumo bei kurti su pastatų renovacija susijusius vieno langelio principu veikiančius centrus. Ji padėjo veiksmingiau naudoti viešąsias lėšas, mažinti suvokiamąją riziką, susijusią su investicijomis į energijos vartojimo efektyvumą, ir paskatino jungti projektus. Į patirtį, įgytą įgyvendinant šią iniciatyvą, atsižvelgiama pagal programą „InvestEU“ kuriant specialius investicijoms į

energijos vartojimo efektyvumą remti skirtus finansinius produktus, kuriems teikiamos ES garantijos.

Pavyzdžiui, įgyvendinant pirmąjį bandomąjį projektą, kurio tikslas – sukurti ir įgyvendinti portfelio garantijos dėl pirmųjų nuostolių atlyginimo priemonę, kuri padėtų padidinti tiek su namų ūkiais, tiek su įmonėmis susijusių energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos projektų finansavimą, buvo pradėta Europos regioninės plėtros fondo bendrai finansuojamo Maltos fondų fondo „ESIF – energijos vartojimo efektyvumas ir atsinaujinančioji energija“ veikla.

Labai geras priemonės, padedančios mažinti su investicijomis į (be kita ko, pastatų) energijos vartojimo efektyvumą susijusią riziką, pavyzdys (konkretūs atvejai Čekijoje, Ispanijoje ir Portugalijoje) yra į programą „InvestEU“ siūloma įtraukti **Energijos vartojimo efektyvumo privataus finansavimo priemonė (PF4EE)**, kurios tikslas – derinant EIB privatiems bankams teikiamas paskolas su garantijomis ir technine pagalba pritraukti 650 mln. EUR investicijų.

Ispanijoje PF4EE pradėta įgyvendinti 2016 m. Čia šią priemonę valdo bankas „Banco Santander“, sukūręs PF4EE lėšomis remiamą paskolų produktą „Préstamo BEI Eficiencia Energética“. Šio paskolų produkto tikslas – energijos vartojimo efektyvumo projektų finansavimą klientams teikti taikant lengvatines palūkanų normas ir paprastesnes procedūras.

Lenkijoje PF4EE pradėta įgyvendinti 2019 m. Čia šią priemonę valdo bankas „BNP Paribas Bank Polska SA“, sukūręs daugiabučių namų renovacijai skirtą paskolų produktą „Gyvenamiesiems pastatams skirta energijos vartojimo efektyvumo finansavimo priemonė (EEFFRB)“. Šį produktą sudaro įvairios paslaugos, be kita ko, pagal priemonę ELENA teikiama techninė pagalba (t. y. energijos vartojimo auditai ir patarimai bei konsultacijos energijos klausimais), PF4EE lėšomis remiama banko BNP teikiama paskola ir nacionalinio skatinamojo finansavimo banko BGK teikiama investicinė dotacija.

Europos efektyvaus energijos vartojimo fondas (kurio siūlomas pradinis kapitalas – 140 mln. EUR) yra speciali ES valdoma energijos vartojimo efektyvumo finansavimo priemonė, kurios tikslas – teikti rinka pagrįstą finansavimą viešojo sektoriaus (be kita ko, viešųjų pastatų renovacijos) projektams ir valdžios institucijų valdomiems socialiniams būstams.

2017 m. baigta Italijos Šv. Uršulės-M. Malpigio universitetinės ligoninės modernizacija, kurios tikslas – didinti energijos vartojimo efektyvumą. 2013 m. iš Europos efektyvaus energijos vartojimo fondo universitetinei ligoninei pagal projekto ir PVM obligacijų priemonę suteiktas 31,8 mln. EUR vertės finansavimas, skirtas visai ligoninės šilumnešio ruošimo ir paskirstymo sistemai modernizuoti. Be kita ko, pastatyta nuosava trigeneracinė jėgainė su centralizuotu šilumos ir vėsumos tiekimo tinklu.

Viešosios paramos teikimas derinant garantijų priemones su technine pagalba, paskolomis ir prireikus dotacijomis gali duoti labai gerų rezultatų ir paskatinti komercinius bankus ir kitas finansų įstaigas didinti energijos vartojimo efektyvumo ir pastatų renovacijos projektams teikiamą finansavimą.

Semdamosi įkvėpimo iš pirmiau minėtų iniciatyvų, valstybės narės gali kurti ES lėšomis finansuojamas paramos sistemas, kuriomis būtų pritraukiamas privatus kapitalas ir didinamas naudojamų viešųjų lėšų poveikis ir sverto efektas.

Privačiosioms investicijoms sutelkti gali būti naudojamos ir sanglaudos politikos fondų lėšos. 2014–2020 m. naudojantis finansinėmis priemonėmis ir derinant jas su dotacijomis kaip svertas panaudota 1,7 mlrd. EUR lėšų.

Lietuvoje 2014–2020 m. laikotarpiu iš Europos regioninės plėtros fondo suteiktas 200 mln. EUR finansavimas, skirtas finansinei priemonei JESSICA II, kurios tikslas – remti investicijas į gyvenamųjų pastatų modernizavimą siekiant didinti jų energijos vartojimo efektyvumą, daugiausia orientuojantis į daugiabučių namų savininkų bendrijas. Grąžintina parama derinama su dotacijų parama, kuri teikiama subsidijuojant palūkanas ir techninę paramą ir kurią taip pat finansuoja Europos regioninės plėtros fondas. Iš valstybės biudžeto teikiamomis dotacijomis gali būti visiškai kompensuojamos mažesnes pajamas gaunančių asmenų išlaidos, susijusios su skolintuoju kapitalu ir palūkanų mokėjimu.

3. Su pastatų renovacija susijusiems moksliniams tyrimams ir inovacijoms remti siūlomas ES biudžetas

Tęsiant pagal programą „Horizontas 2020“ sėkmingai vykdytą remimo veiklą, pagal siūlomą programą **„Europos horizontas“** bus remiami su tvariais pastatais susiję mokslinių tyrimų ir inovacijų projektai. Pavyzdžiui, šiuo metu formuojamos siūlomos **privačiojo ir viešojo sektorių partnerystės „Į žmones orientuota tvari apstatytoji aplinka“ („Built4People“)** tikslas – sutelkti visus atitinkamus su pastatais ir statyba susijusios vertės grandinės subjektus siekiant parengti holistinę inovacijų strategiją, kuri padėtų pertvarkyti apstatytą aplinką taip, kad ji taptų tvari ir būtų atsižvelgta į architektūros paveldo ypatumus.

Šia partneryste būtų natūraliai pratęsiama ir išplečiama pagal Septintąją bendrąją programą sukurta **privačiojo ir viešojo sektorių partnerystė „Efektyviai energiją vartojantys pastatai“ (VPSP „EEVP“)**, kurios veikla buvo tęsiama ir įgyvendinant programą „Horizontas 2020“. ES lėšomis finansuoti daugiau nei 174 šios partnerystės projektai – jų vykdytojai sukūrė inovacijų, susijusių su pastatais ir statybos technologijomis, pažangiosiomis medžiagomis, pastatų energiniu naudingumu ir statybos bei renovacijos procesais, įskaitant esminės renovacijos proceso industrializavimą. Įgyvendinant VPSP „EEVP“ gautas 184,4 mln. EUR finansavimas pagal programą „Saugi, švari ir efektyviai vartojama energija“ ir 365,5 mln. EUR finansavimas pagal programą „Nanotechnologijos, pažangiosios medžiagos, biotechnologijos, pažangioji gamyba ir apdirbimas“. Daugelį mokslinių tyrimų ir inovacijų veiklos rezultatų galima lengvai paversti paklausiais sprendimais, tinkamais naudoti renovacijos bangos reikmėms.

Pagal programą „Horizontas 2020“ paskelbto **su Europos žaliuoju kursu susijusio** 1 mlrd. EUR vertės **kvietimo teikti pasiūlymus**⁵ tikslas – remti bandomąsias prietaikas, parodomuosius projektus ir novatoriškus produktus, taip pat valdymo, vertės grandinės ir

⁵ <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-search;freeTextSearchKeyword=;typeCodes=1;statusCodes=31094501,31094502,31094503;programCode=H2020;programDivisionCode=null;focusAreaCode=null;crossCuttingPriorityCode=null;callCode=H2020-LC-GD-2020;sortQuery=submissionStatus;orderBy=asc;onlyTenders=false;topicListKey=topicSearchTablePageState>.

socialines inovacijas. Juo siekiama sutelkiant mokslinius tyrimus ir inovacijas, kurie sudarytų sąlygas teisingai žaliajai pertvarkai, per trumpą laiką pasiekti konkrečių ir apčiuopiamų rezultatų. Viena iš kvietime nurodytų sričių yra „Efektyviai energiją vartojantys ir išteklius naudojanys pastatai“. Šios srities pasiūlymai bus susiję su naujų pastatų projektavimo bei statybos ir esamų pastatų modernizavimo galimybėmis. Siekiant mažinti energijos nepriteklių ir taip užtikrinti teisingą pertvarką, ypatingas dėmesys bus skiriamas socialiniams būstams, ligoninėms ir mokykloms. Į kvietimą taip pat įtraukta sritis „Miestų pertvarka: poveikio klimatui neutralizavimas ir socialinių inovacijų diegimas“. Šioje srityje bus siekiama miestų ar gyvenamųjų rajonų lygmeniu sparčiai įgyvendinti plataus masto sistemingsus ir integruotus klimato politikos veiksmus, kurių tikslas – iki 2030 m. neutralizuoti poveikį klimatui. Šie veiksmai padės įgyvendinti būsimą misiją „Neutralaus poveikio klimatui ir pažangieji miestai“. Dar kita sritis – parodomieji sisteminiai sprendimai, susiję su žiedinės ekonomikos teritorinio plėtojimo procesu, kuriame apstatytoji aplinka atlieka svarbų vaidmenį.

Siūlomi su pažangiaisiais miestais susiję kvietimai teikti pasiūlymus

Pagal programos „Europos horizontas“ misiją „Neutralaus poveikio klimatui ir pažangieji miestai“ siūlomų skelbti su pažangiaisiais miestais susijusių kvietimų teikti pasiūlymus⁶ tikslas – remti 100 Europos miestų, kurie rodytų pavyzdį, kaip sistemingai, vykdant visus subjektus įtraukiantį daugiapakopį bendros kūrybos procesą, kuris būtų įformintas Klimatu besirūpinančio miesto sutartimi, iki 2030 m. neutralizuoti savo poveikį klimatui. Aukšto lygio ekspertų grupė, teikianti Komisijai su minėtos misijos apibrėžimu susijusias konsultacijas, kaip vieną iš pagrindinių miesto poveikio klimatui neutralizavimo veiksmų įvardijo būtent miesto pastatų fondą ir nurodė renovacijos bangai svarbias sritis ir veiksmus. Ši misija įkvėps kitus Europos miestus dėti pastangas neutralizuoti visos Europos poveikį klimatui ir taip padės įgyvendinti žaliojo kurso 2050 m. tikslus.

ES ATLPS **inovacijų fondas** yra viena didžiausių pasaulyje programų, skirtų parodomosioms novatoriškoms mažo anglies dioksido kiekio technologijoms, susijusioms su energijai imliais sektoriais, atsinaujinančiųjų išteklių energija, energijos kaupimu ir anglies dioksido surinkimu ir saugojimu, finansuoti. Šio fondo lėšomis remiamos itin novatoriškos, pavyzdžiui, su pakaitiniais statybos produktais arba anglies dioksido kiekį mažinančiais projektavimo sprendimais susijusios technologijos, kurios gali padėti gerokai sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį; fondas padeda pateikti naujus produktus renovacijos rinkai.

Kai pastatų renovacijai, kuria siekiama didinti energijos vartojimo efektyvumą, yra naudojamos iš anksto surinktos sistemos, sumažėja darbų objekto vietoje – tai padeda mažinti sunaudojamą žaliavų kiekį ir didinti energijos vartojimo ir išteklių naudojimo efektyvumą statybos sektoriuje. „Horizonto 2020“ projektų, finansuotų įgyvendinant viešojo ir privačiojo sektorių partnerystę EEVP, vykdytojai pasiekė labai gerų rezultatų industrializuodami esminės renovacijos procesą: užtikrinta mažesnė intervencija, renovacija truko 30 % trumpiau, investicijų grąža gauta per mažiau nei 10 metų, o išlaidos sumažėjo daugiau kaip 15 %. Pavyzdžiui, įgyvendinant projektą BERTIM buvo sukurti iš anksto surenkami medienos moduliai ir holistinės esminės renovacijos metodikos. Jo vykdytojai taip pat sukūrė kompiuterinę priemonę („RenoBIM“), padedančią pritaikyti masinės gamybos (duomenų rinkimo, projektavimo, gamybos ir įrengimo) procesą prie individualių poreikių ir taip sutrumpinti renovacijos vykdymo laiką ir padidinti renovacijos proceso veiksmingumą.

⁶ https://ec.europa.eu/info/horizon-europe-next-research-and-innovation-framework-programme/missions-horizon-europe/climate-neutral-and-smart-cities_en.

Didelio masto parodomojo pažangiojo miesto projekto MAKING-CITY tikslas – parengti naujas integruotas strategijas, padedančias pertvarkyti miestų energetikos sistemas taip, kad juose būtų išmetama nedaug anglies dioksido. Pagrindinis šios pertvarkos elementas yra pozityvios energijos gyvenamieji rajonai (PEGR). Įgyvendinant šį projektą bus dedama daug pastangų gauti įrodymų dėl tikrojo PEGR koncepcijos potencialo padėti itin veiksmingai ir tvariai žengti toliau, nei numatyta dabartiniuose miestų pertvarkos veiksmų planuose.

4. ES biudžetas pastatų renovaciją stabdančioms rinkos kliūtims šalinti

Siūloma 2021–2027 m. programa LIFE apims keturias paprogrames, iš kurių kelios yra labai svarbios pastatų sektoriui ir renovacijai. Pagal siūlomą **LIFE paprogramę „Perėjimas prie švarios energijos“**, kuriai iš viso siūloma skirti 1 mlrd. EUR, valstybėms narėms ir regionams bus teikiama individualizuota parama, skirta konkrečioms jų teritorijose nustatytoms renovacijos kliūtims holistiškai šalinti.

Įtvirtinimo rinkoje projektai šiuo metu finansuojami pagal programą „**Horizontas 2020**“ skelbiant su **energijos vartojimo efektyvumu** susijusius kvietimus teikti pasiūlymus; jie bus toliau vykdomi ir pagal **LIFE paprogramę „Perėjimas prie švarios energijos“**. Šių projektų tikslas – šalinti pastatų renovaciją stabdančias rinkos kliūtis, pavyzdžiui, naikinant struktūrines ar organizacines kliūtis, sukuriant palankią galimybių atveriančią sistemą ir didinant viešųjų ir privačiųjų subjektų pajėgumus.

Be to, iš siūlomos **LIFE paprogramės „Žiedinė ekonomika ir gyvenimo kokybė“**, kuriai siūloma skirti 1,35 mlrd. EUR, lėšų bus galima remti novatoriškus metodus, padedančius daryti pažangą, susijusią su poveikio per visą gyvavimo ciklą vertinimu ir efektyviu medžiagų naudojimu apstatytojoje aplinkoje.

Valstybės narės raginamos nacionaliniuose ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planuose nustatyti prioritетines reformas, kurios padėtų sėkmingai pašalinti esamas pastatų renovacijos kliūtis⁷, ir apsvarstyti galimybę skirti reikiamą finansavimą šioms reformoms. Struktūrinėms ar organizacinėms kliūtims šalinti ir palankioms pastatų renovacijos sąlygoms sudaryti gali būti naudojamos ir sanglaudos politikos fondų lėšos.

Projekto „BIMplement“ tikslas – rengti statinių informacinio modeliavimo (angl. Building Information Modelling, BIM) mokymus statybvietėse. Juo siekiama gerinti statybos ir renovacijos procesų, kurių tikslas – energijos beveik nevartojantys pastatai, kokybę naudojant BIM kaip universalią informacijos kaupimo priemonę, sudarančią sąlygas projektiniam ir tarpprojektiniam mokymuisi. Projekto „BIMplement“ vykdytojai parengė BIM apimančią kvalifikacijų sistemą, kurioje aprašomi gebėjimai, įgūdžiai ir žinios, būtini norint susieti turimas žinias su BIM modeliu, statybos procesu ir dalyvaujančiais subjektais. Rezultatai bus taikomi 50 eksperimentinių vietų – jose bus praktiškai išbandyti intervenciniai mokymo veiksmai.

Šiuo metu pagal programą LIFE įgyvendinant projektą „LifeforLLL(s)“ aštuonių šalių

⁷ Su žaliaja ir skaitmenine pertvarka, be kita ko, pastatų renovacija, susijusių reformų ir investicijų pavyzdžių pateikiama 2020 m. rugsėjo 17 d. Komisijos priimtose valstybėms narėms skirtose gairėse (SWD(2020) 205) dėl ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planų.

Žaliųjų pastatų tarybos, bendradarbiaudamos su savo šalių vyriausybėmis ir sektoriaus suinteresuotaisiais subjektais, nagrinėja galimybes visos Europos mastu praktiškai taikyti pagrindinius per visą gyvavimo ciklą išmetamo anglies dioksido kiekio vertinimo, žiediško ir patalpų oro kokybės rodiklius. Siekiama sukurti infrastruktūrą, būtiną norint visuotinai taikyti ES masto tvarių pastatų sistemą „Level(s)“. Įgyvendinant projektą nagrinėjama, kaip būtų galima su šia sistema suderinti pagrindines Europos žaliųjų pastatų sertifikavimo sistemas, kad būtų gaunami geriau palyginami pastatų aplinkosauginio veiksmingumo duomenys. Be to, teikiama parama viešųjų pirkimų vykdytojams – miestų ir valdžios institucijoms padedama integruoti per visą gyvavimo ciklą išmetamo anglies dioksido kiekio vertinimo, žiediško ir patalpų oro kokybės rodiklius į viešųjų pirkimų standartus – ir rengiami valdžios institucijoms bei produktų gamintojams skirti mokymai.

Pagal programą „Horizontas 2020“ finansuoto Žaliųjų pastatų tarybų vykdyto projekto „BUILD UPON“ tikslas buvo sutelkti kritinę suinteresuotųjų subjektų masę ir suteikti jai galių – tai padėjo trylikos šalių suinteresuotiesiems subjektams parengti ir įgyvendinti nacionalines ilgalaikes renovacijos strategijas. Siekiant didinti suinteresuotųjų subjektų informuotumą buvo sukurtas portalas „RenoWiki“, o suinteresuotųjų subjektų dialogas ir keitimasis informacija buvo skatinami rengiant vietos, nacionalinius ir Europos masto praktinius seminarus – juose dalyvavo daugiau kaip 3 300 pagrindinių suinteresuotųjų subjektų. Praktinių seminarų rezultatas – vyriausybėms skirtos rekomendacijos „RENOMmandments“.

Projekto „BeREEL“, kuris finansuotas pagal programą LIFE kaip strateginis integruotasis projektas, vykdytojai padėjo parengti Belgijos Flandrijos regiono ilgalaikę gyvenamųjų pastatų renovacijos strategiją.

5. Techninės paramos paslaugoms ir konsultacijų centrams finansuoti siūlomas ES biudžetas

Kad iniciatyva „Renovacijos banga“ būtų sėkminga, itin svarbu teikti techninę pagalbą, kuri suteiktų projektų vykdytojams galimybę jungti mažesnius projektus į vieną, padėtų privatiems ir viešiesiems tarpininkams investuoti arba sudaryti palankesnes investavimo sąlygas ir padėtų padengti su projektų plėtojimo padalinių steigimu vietoje susijusias išlaidas darbuotojams.

Šiuo metu pagal programą „Horizontas 2020“ finansuojamos **Europos pagalbos vietinei energetikai priemonės (ELENA)** veiklą siūloma tęsti ir 2021–2027 m.; ji būtų finansuojama iš „InvestEU“ konsultacijų centro lėšų. 2014–2020 m. šiai priemonei iš viso skirta 282 mln. EUR (įskaitant papildomą 97 mln. EUR sumą, skirtą specialiam gyvenamųjų pastatų, visų pirma socialinių būstų, renovacijos⁸ finansavimui remti). ELENA yra bendra Komisijos ir EIB iniciatyva, pagal kurią galutiniams paramos gavėjams dotacijų forma teikiama projektų plėtojimo pagalba, kurios tikslas – padėti rengti didelius investicinius projektus, susijusius su energijos vartojimo efektyvumu, į sistemą integruojama atsinaujinančiųjų išteklių energija ir tvariu miestų transportu. Priemonę ELENA papildė EASME administruojami kvietimai teikti pasiūlymus, kurių tikslas – teikti projektų plėtojimo pagalbą mažesniems projektams.

⁸ Ataskaita pateikiama adresu https://ec.europa.eu/info/horizon-europe-next-research-and-innovation-framework-programme/mission-area-climate-neutral-and-smart-cities_en.

Liublianoje (Slovėnija) vykdyta energijos taupymo paslaugų bendrovių remta didelė investicinė programa, kuria siekta modernizuoti viešuosius pastatus (visų pirma vaikų darželius) siekiant didinti jų energinį naudingumą. Šiuo atveju 1 mln. EUR techninės pagalbos suma padėjo pritraukti 49 mln. EUR investicijų.

Kitas pavyzdys – Airijos Tipererio grafystės tvarios energetikos veiksmų plano įgyvendinimas. Šiuo atveju pagal priemonę ELENA teikiama pagalba padėjo pašalinti daugelio energijos vartojimo efektyvumo projektų finansavimo kliūtis, nes jos lėšomis buvo dengiamos su galimybių studijomis, energijos vartojimo auditais, ekonominių argumentų rengimu ir viešaisiais pirkimais susijusios išlaidos. Tiksliniai objektai – privatūs namai ir viešojo bei paslaugų sektoriaus pastatai.

Projektų plėtojimo pagalbos projektu PRODESA siekiama septyniose Atėnų metropolinės zonos savivaldybėse pradėti investavimo į tvariąją energetiką procesą, per kurį į viešuosius pastatus ir apšvietimą būtų investuota apie 20 mln. EUR. Įgyvendinant šį pirmą tokį Graikijoje projektą bus laikomasi jungimo (taip pat ir tarp savivaldybių) principo ir atsižvelgiant į konkrečius poreikius bus telkiami finansavimo sprendimai. Pavieniai savivaldybių projektai bus jungiami siekiant užtikrinti, kad jie būtų pakankamai dideli (patrauklūs bankams), atsipirktų per priimtina laiką, o su jais susijusi rizika būtų diversifikuota; ištekliai bus telkiami siekiant optimizuoti finansinius rezultatus ir padidinti privačiojo sektoriaus (visų pirma, be kita ko, energijos taupymo paslaugų bendrovių) įnašus.

Iš siūlomos **Techninės paramos priemonės** lėšų valstybėms narėms jų prašymu gali būti teikiama parama, susijusi su pastatų renovacijos srities reformų rengimu, plėtojimu ir įgyvendinimu, be kita ko, Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės kontekste. Tai, be kita ko, apima techninę paramą, susijusią su:

- tikslinėmis reformomis, kuriomis siekiama didinti **investicijas į pastatų**, įskaitant privačius namus ir viešuosius pastatus, kaip antai ligonines ir mokyklas, **renovaciją**. Be kita ko, techninės paramos tikslas gali būti skatinti veiksmingai naudotis novatoriškomis finansavimo priemonėmis, gerinti valdymo procesus ir duomenų apie viešuosius pastatus prieinamumą, teikti lengvai prieinamą informaciją piliečiams, besidomintiems galimybe renovuoti savo būstą, ir padėti diegti skaitmenines technologijas statybos sektoriuje;
- pagrįstų **ilgalaikių renovacijos strategijų** ar veiksmų gairių rengimu ir įgyvendinimu, be kita ko, specialios politikos ir programų kūrimu siekiant suteikti tikrumo investuotojams, valdžios institucijoms ir piliečiams ir užtikrinti, kad jiems būtų aiškūs tolesni veiksmai;
- pastatų renovacijos veikloje dalyvaujančių **viešojo administravimo institucijų pajėgumų** didinimu, pavyzdžiui, įvairiais lygmenimis užtikrinant tinkamą viešųjų įstaigų ir viešojo bei privačiojo sektorių partnerystės veiklos koordinavimą, įskaitant atsakomybės paskirstymo peržiūrą, ir stiprinant žmoniškųjų išteklių valdymą siekiant užtikrinti, kad viešojo administravimo institucijų darbuotojai turėtų reikiamų šios srities įgūdžių;
- **socialinio būsto asociacijų, būsto kooperatyvų** ir organizacijų, kurios padeda didinti **įperkamumą** užtikrindamos, kad renovacijos ir būsto projektuose **dalyvautų** savininkai ir gyventojai, pavyzdžiui, būsto ir energijos kooperatyvų, pajėgumų didinimu, ypač regionuose, kuriuose šių subjektų veikla yra menkiausiai išvystyta;

- reformų, kurias būtina atlikti įgyvendinant **Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę** ir siekiant didinti tvariam atsigavimui užtikrinti reikalingas investicijas į renovaciją, rengimu ir įgyvendinimu.

Su energijos vartojimo efektyvumu susijusiai **techninei paramai** teikti valstybės narės ir regionai gali naudoti ir **sanglaudos politikos** fondų lėšas. Šiuo tikslu gali būti skiriama atskira dotacija arba tokia parama gali būti įtraukiama į finansinės priemonės veiksmą.